
ФОРМИ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА СПОСОБИ ФОРМУЛЮВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

УДК 342.7

Федоренко Т.М. (Fedorenko T.M.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Зазначено публічний характер конституційних прав і свобод людини, виділені дві історичні форми закріплення прав і свобод людини, дана характеристика позитивного та негативного викладу прав людини.

Ключові слова: *права та свободи людини, конституція, суб'єкт права, правовий статус.*

Great attention is paid to the constitutional rights and human liberties. Two historical forms that registrate human rights and human liberties were separated out. Positive and negative statements of human rights are characterized.

Key words: *human rights and human liberties, constitution, subject of law, legal status.*

1. Права та свободи людини, з точки зору конституційної теорії, мають публічний характер, він виявляється, по-перше, в тому, що сучасна держава юридично визначає зміст та межі реалізації прав і свобод людини і громадянина, вони мають юридичну форму та є важливим інститутом конституційного права. По-друге, в правовідносинах з приводу реалізації прав і свобод однією з сторін виступає публічна влада (державна влада та місцевого самоврядування).

Публічні права та свободи індивіда – це такі права та свободи, які має індивід у відносинах з публічною владою. У цьому сенсі права та свободи завжди протистоять владі, знаходяться в «опозиції» до влади, що певним чином характеризує їх природу. Поняттям публічних свобод охоплюються різні аспекти режиму, статусу, захисту, гарантій прав і свобод людини та громадянина.

Дане розуміння прав і свобод пояснюється суспільним дуалізмом індустріальної епохи відколи й почалося формування сучасної ідеї прав і свобод. Індустріальному ладу ХУІІ – ХУІІІ століть та й пізніше була притаманна суспільна двоїстість, а саме: громадянська та політична [1, 104].

2. Суб'єктом публічних прав і свобод виступає індивід як носій певного правового статусу, а саме: статусу громадянина, іноземця, особи без громадянства [2]. На рівні відносин з державою не існує „людини” як такої; юридично „сама людина” не виступає суб'єктом публічних прав для цього їй необхідно бути громадянином, іноземцем, або особою без громадянства.

Права, свободи та обов'язки, що закріплюються в деклараціях, законах, перетворюються в юридичні можливості для кожного члена суспільства, або для окремих індивідів – громадян, які юридично пов'язані з державою. У державно-організованому суспільстві є суспільні відносини в які можуть вступати не будь-які індивіди, а лише громадяни даної держави. Як частина політичного суспільства, індивід є рівноправним лише з тими, хто належить до даної держави, в нього більше прав та доречи й обов'язків ніж у тих хто до даної держави не належить.

3. Історично склались дві форми закріплення прав і свобод людини.

Перша форма утворилася в країнах загального права (common law – англ.), вона акцентує увагу на тому, що індивід має право на будь-яку поведінку в сфері публічних відносин, якщо вона не є забороненою законом. При цьому, законодавець головний акцент робить не на каталог (перелік) прав людини, а на гарантування прав та свобод, саме гарантії мають ключове значення.

Інша форма закріплення прав і свобод сформувалась в країнах континентального права. Сутність даного підходу базується на тому, що якщо певні дії є не забороненими законом, то це не означає, є право на дану поведінку. Для реалізації певного права, або свободи необхідне ще і позитивне закріплення даної свободи (права) в нормативно-правовому акті. В наслідок чого в даній формі закріплення публічні свободи мають два статуси:

а) статус об'єктивної свободи, яка визначена Конституцією;

б) статус свободи закріпленої в поточному (звичайному) законодавстві.

У зв'язку з цим набувають значення способи конституційного формулювання прав і свобод. У конституційному праві виділяють два основних способи конституційного формулювання прав і свобод – позитивний і негативний.

При позитивному способі формулювання прав і свобод конституція встановлює або констатує, що суб'єкт має визначені права. Так, відповідно до частини першої статті 36 Конституції України, „громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тут суб'єкт права – громадяни – є прямо названим.

Позитивний спосіб формулювання прав і свобод може бути використаний і без прямої назви суб'єкта, коли мова йде про права людини. Наприклад, частина друга статті 41 містить таке формулювання – „право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом”.

Негативний спосіб становить конституційну заборону кожному суб'єкту порушувати або обмежувати конкретне право (свободу). Характерним прикладом є частина друга статті 24 „не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками», або частина друга статті 29 „ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом”. Слово „ніхто” буквально означає відсутність будь-якого суб'єкту, але в юридичному контексті воно є рівнозначним поняттю „всі”.

Своєрідний прояв негативного способу міститься в такому положенні статті 22 „при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод”; саме таким чином Конституція України гарантує права і свободи від можливостей їх порушення самим законодавцем.

Дослідження форм закріплення та способів формулювання прав і свобод людини допомагає організовувати та конструювати правовий матеріал, сприяє раціоналізації юридичної діяльності, оптимізує процес правового впорядкування суспільних відносин.

Література:

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. В 4 т. – Т. 1 – 2. – М.: БЕК, 1995. – 778 с.
2. Конституція України: Науково-практичний коментар. – К.: Ін Юре, Х.: Право, 2003. – 805 с.